7e JAARGANG — No. 8 — 19 NOV. '26

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS BEENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Ds K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Ds K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Ds B. A. Knoppers, Amsterdam; Ds J. G. Kunst, Arnhem; Ds H. W. Laman, Assen; Ds C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage, Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Ds J. C. Rullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f 7.50 per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Het Paradox in de Religie, III. — Uit de Schrift: Goeie verdoemenis — voor wie?, II. (Rom. 8:1). — Kerkelijk Leven: Synode-indrukken, XXVIII. Het vonnis van Prof. Haitjema, III. Dr J. Woltjer-comité. — Pop.-Wetensch. Schetsen: Gisbertus Voetius, VI. — Geestelijke Adviezen: Handwerkjes op Zondag. — Uit het Pol.- en Soc. Leven: Eenzijdig vertrouwen. — Lit. en Kunst: Marie Metz—Koning †. — Perszchouw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HET PARADOX IN DE RELIGIE.

III.

Tegenwoordig wordt veel gesproken over „het paradoxaal karakter der waarheid." Met name meenen sommigen, dat het gereformeerd protestantisme dit paradoxaal karakter erkennen moet, om zichzelf trouw te blijven. Men meent, dat Calvijn het reeds uitgesproken heeft. Vele invloeden werken hier samen: vooral Karl Barth is hier te noemen; hier te lande heeft Prof. Haitjema sterk gepleit voor erkenning van de paradox in de theologie. „Paradox" is dan voor hem „een oordeel of redeneering, die blijkbaar in zichzelf tegenstrijdig is."

De poging van Prof. Haitjema, om zijn opvatting van het paradoxaal karakter der waarheid (doorbreking van de grondwet van het redelijk denken, verzaking van het redelijk identiteitsprincipe, A = B) uit de Schrift te bewijzen, moet als ten eenenmale onvoldoende worden afgewezen.

Het voorbeeld van Prof. Haitjema, die zelf zijn eens gegeven definitie niet vasthield, staat niet alleen. De bespreking van het onderwerp hier en daar laat duidelijk zien, dat het noodzakelijk blijft, vóór alles scherp te onderscheiden, en precies te zeggen, wat men nu eigenlijk onder de paradox verstaat. Anders redeneert men elkaar en zichzelf voorbij. Nog een voorbeeld wil ik geven.

A. J. Jenkinson [1]) vraagt de aandacht voor het verschil tusschen drie soorten van „paradoxen", die in de Evangeliën zouden te herkennen zijn.

Onder de eerste soort rekent hij die paradoxale uitdrukkingen, die de waarheid zeggen op zulk een manier, dat de hoorder plotseling bp-schrikt uit zijn dommel en aan het werk gezet wordt door een nieuwe verrassende gedachte, die daar ineens, zonder nadere uitlegging tot hem gebracht wordt. De spreker bedient zich van overdrachtelijke uitdrukkingen, die de aandacht van den hoorder gevangen houden, zijn verbeelding prikkelen; hij vermijdt alle preciese verklaring.

In de tweede plaats vindt Jenkinson in de Evangeliën zulke „paradoxen", die ingaan tegen de overheerschende meening in de dagen, waarin Christus sprak en leerde. Men kan rustig op een vulkaan wonen en dan zich verbeelden, dat er niets nieuws te beleven valt in zijn omgeving. Maar in het lichaam van den vulkaan werken ongeziene krachten, die straks plotseling met geweld zich een weg naar buiten breken. De uitbarsting breekt dan ineens de rust; ze laat een werking zien, waarvan het bestaan niet vermoed werd en waarvan het oorzakelijk verband niet duidelijk was; ze is onverwacht, onverklaard. Zoo kan men in geestelijken zin rustig voortleven, in de valsche meening, dat zich niets nieuws voordoet; dat men den bodem kent, waarop men leeft. Maar nieuwe ideeën kwamen op en ineens spreken ze zich uit in een onverwacht woord, in een nieuwe leus. Dan is er een klank, die ons paradoxaal dunkt; men hoort, maar begrijpt niet; de diepere ideeën-werking, die de nieuwe gedachten schiep en in woorden perste, is den rustigen wandelaar volkomen verborgen gebleven. Het „paradox" is hem ontgaan in zijn wortel; zijn onverwachte eruptie overvalt hem.

Ieder begrijpt, dat het bestaan van zulke zoogenaamde „paradoxen" onloochenbaar is. Ze zijn trouwens een onmisbaar genadegoed. Want ze strijden niet tegen de waarheid, doch tegen onze luiheid en komen ons herinneren aan wat we hebben vergeten en veronachtzaamd.

[1]) Art. Paradox in Dictionary of Christ and the Gospels Edinburgh. 1908.

Maar — strikt genomen zijn het geen paradoxen. Ze heeten maar zoo.

En — met wat Prof. Haitjema en Karl Barth e.a. wilden, heeft dit alles natuurlijk niets te maken. Zulke paradoxen komen altijd weer; ze zijn niet slechts in de bizondere, maar ook in de algemeene openbaring telkens weer te vinden. Er is geen sprake van, dat juist het geloof er mee te doen krijgt; iedere wetenschap ziet ze in haar geschiedenis werkzaam en correctief òf revolutionair optreden. En als geschenk van reformatie heeft Christus zulke z.g. paradoxen natuurlijk gesproken [2]). Ze hebben evenwel niets in zich, dat tegenstrijdig is; deze paradoxen breken niet zichzelf, doch de woorden der menschen. Ze zijn geen conflict, dat de waarheid opent tegen zichzelf, doch tegen de lengen opereeren ze.

Maar de derde groep van paradoxen zijn die, waarbij de waarheid zelf, ook al heeft men zijn geheele denken met haar in werking gesteld, ons moeilijk tegenstrijdig dunkt. Twee gedachten staan onverzoend tegenover elkaar en dringen zich beide als waarheid op. Er moet tusschen die twee een dieperliggende eenheid zijn, die ze samen verbindt en toch — we kunnen dat verband maar niet grijpen; de verzoening tusschen de schijnbaar strijdige elementen is ons niet mogelijk.

En hier is het paradox in ongeveer gelijken zin, als het in onzen tijd ter sprake gebracht wordt.

Heeft Christus het zóó gepredikt? Kennen de Evangeliën het?

Jenkinson zegt: ja.

En hij heeft zijn „bewijsplaatsen" bij de hand.

Jezus' onderricht — zoo lezen we, verbindt soms in onze ziel een eenvoudigheid, die niet van deze wereld is, met echt „wereldsche", aardsche overleggingen; naïviteit en berekening worden in zijn tot ons gerichte woorden van vermaan verbonden. Hij waarschuwt tegen de valsche profeten, die van binnen roofgierige wolven zijn, al komen ze in schaapskleederen; men zal ze kennen aan de vruchten! (Matth. 7:15). En degenen, die hij zóó tot voorzichtigheid en goed-uit-de-oogen zien opwekt, worden zelf als schapen onder de wolven uitgezonden; ze moeten omzichtig zijn als de slangen en oprecht als de duiven (Matth. 10:16). Bewustheid en toch naïviteit. Opzettelijkheid en toch argeloosheid. Tactiek en onbevangenheid. Wolvenstreken kennen, en toch schapen zijn. De slang kunnen narekenen, en toch simpel als de duif wezen. Inderdaad, hier blinkt zoo iets als een paradox; de schare, die spreekwoorden maakt, heeft dan ook grondig er mee afgerekend, door te schimpen: zooals de waard is, vertrouwt hij zijn gasten...., maw. „wie wolven in de gaten houdt, zal wel geen onnoozel schaapje wezen". Insgelijks moeten de discipelen zich wachten voor den zuurdesem van Farizeeën en Schriftgeleerden (Matth. 16:6), en dus zeer vergevorderde theologen worden, zóó flink, dat ze de ketters kunnen ontmaskeren. Toch moeten ze zijn als kinderen (18:2, 3). Maar wat komt er van die kinderlijke onbevangenheid dan weer terecht in den sluwen, berekenenden rentmeester van Lukas 16:1—12, die toch op een bepaald punt tot voorbeeld gesteld wordt?

Zoo is er meer, zegt Jenkinson.

Gods goedertierenheid en barmhartigheid (Matth. 5:45, de zon schijnt over goeden en boozen, de regen valt op beiden neer) gaat met het strengste oordeel samen; wee u Chorazin en Bethsaïda! Wee u, Kapernaüm! (Matth. 11). De geloovige moet zijn broeder, die dwaalt, niet gauw loslaten, maar hem heel lang blijven zoeken (Matth. 18:15—35), en al maar weer hem vergeven. Ook moet hij niet den laatsten cent van zijn schuldenaar verlangen; hij moet niet het formeel-zakelijke standpunt innemen. Maar de landheer uit de gelijkenis geeft aan zijn arbeiders precies, wat zakelijk, formeel, afgesproken is; of men één uur werkte, dan wel een vollen dag, maakt voor hem geen verschil: afspraak is afspraak en recht is recht (Matth. 20:1—16). En zegt de heer van de talenten niet hetzelfde tot zijn knechten; werpt hij ook niet den niets-nut, die zijn schuld niet betaalt, in de duisternis? (Matth. 25:14—30). En dan — (men denke hier weer aan Prof. Haitjema), dan loopt er telkens door de evangeliën de dubbele lijn van deze prediking: dat er leven is uit dood, vreugd uit lijden, liefde uit gestrengheid, vrede uit strijd, overwinning uit zelfovergave, zelf-behoud uit zelfverloochening, wereldverovering uit kruisdragen (Luk. 14:25—33; Joh. 12:24—26; 16:20—33; 12:32). Van deze paradoxaal klinkende woorden lezen we dan ook bij Jenkinson de erkenning, dat ze ook inderdaad paradoxen in engeren zin zijn: de eene gedachte strijdt tegen de andere. Kenden wij de waarheid in haar volle diepte kennen, dan zouden we de diepere eenheid wel vinden tusschen het een en het ander. Maar we staan nog in den schemer en daarom kunnen we de harmonie nog niet ontdekken — indien ze althans bestaat en gevonden zal worden op Gods tijd.

* * *

Het valt niet zwaar, na kennisneming van dit „Schriftbewijs" tot de ontdekking te komen, dat, als het er weer op aan komt, ook hier toch geen sprake is van: doorbreking van de grondwet van het redelijk denken. A is hier toch nog nergens = B gebleken. Paradoxaal (in den zin van tegen-strijdig in zich zelf, is het niet, dat de naïviteit en de bewustheid samengaan. Het leven zelf laat zien, dat in menige ziel het zoo geschiedt (mysticken van God én van den duivel leveren beide de voorbeelden). Het is een feit, dat, geheel afgedacht van wedergeboorte en geloof, vele menschenzielen, die twee, reeds in het gewone, natuurlijke leven, saam verbinden kunnen. Daarom is het stellen van het paradox in de openbaringswaarheid hiermee niet noodig, doch geheel overbodig. Niet de waarheid, doch het leven; niet een bizondere openbaringswaarheid, doch een algemeene levenswerkelijkheid, laat ons zien, dat God in menschenzielen naïviteit en berekening samenvoegt. Gereformeerden zien hierin een overblijfsel van Gods beeld, want God zelf heeft in Zich zoowel het causale „zien" als het gezicht der eenheid; in Hem is de volkomen verbinding van onmiddellijkheid en distinctie; van synthetisch en analytisch zien. Het is bij Jenkinson toch ook weer een onderstboven keeren van de waarheid. Want de zondige mensch is de leugenachtige, de bedorven mensch, ook in zijn waarneming en onderscheiding. De zondaar kan den zondaar niet onderscheiden. Maar de „geestelijke mensch wordt van niemand onderscheiden, doch hij zelf onderscheidt alle dingen". Men moet alweer naar 1 Corinthe 2 terug. Is het paradoxaal, dat schapen de wolven onderscheiden? Het zou paradoxaal zijn, als Christus het omgekeerde leerde. Want de fijngevoelige mensch neemt alle grofheid waar; de gezonde mensch onderscheidt de zickte en walgt van een ziekenkamer, waarin toch de patiënten rustig liggen, ondanks de benauwende „atmosfeer"! Christus zegt trouwens: uit de vruchten zullen de schapen de wolven kennen. Eerst achterna, als de resultaten gebleken zijn, zullen Gods naieve kinderen de streken der wolven doorzien; het begon met zien. Het paradox verdwijnt als sneeuw voor de zon. En dat de schapen met de herkenning van de wolven nog wachten moeten tot het eind van hun wolvenwerk te zien komt (in de vruchten), dat is niet, omdat ze zulke schapen zijn, maar omdat ze het nog veel te weinig zijn. Leefden zij dichter bij God, dan zou de intuitie hen onfeilbaar waarschu-

[2]) Jenkinson wijst hier voor wat de 1e groep betreft op: Matth. 5:3 v., 5:39 v., 11:12, 17:20; Lukas 18:25; Joh. 13:13—17; Matth. 7:1—6; 10:34—39; Luk. 14:26; Joh. 15:12—17; Matth. 5:38—41; 18:21, 22; 6:34; 25:1 en 13. En wat de 2e groep betreft: Matth. 15:10—20; Marcus 2:18—38, 3:1—6; Matth. 23:1—36, 9:9—13, Marcus 2:15, 16; Lucas 12:1—10; Marcus 10:45; 8:27—38.

wen en hun profetische gave hen tot op den grond de dingen doen onderkennen. Wie hier paradoxen zoekt, kan ze ook vinden in de dierenwereld en in de kinderkamer; de dieren voelen dreigend gevaar, zonder het te ontleden en kinderen herkennen soms hypocrieten, die bij groote menschen geen gevaar loopen. Wil men toch zijn paradoxen hebben, dan is het nog niet geoorloofd te spreken van het paradoxaal karakter der waarheid, doch van het paradoxale leven, de paradoxale werkelijkheid. Alleen maar — de werkelijkheid en onze doxa (meening) zijn twee.

Er is dan ook in al wat Jenkinson verder noemt, van paradoxen (A=B) niets te vinden. Gods goedertierenheid strijdt niet met zijn oordeel; want het oordeel kreeg zijn volle erkenning en de liefde overwint door recht. Erkenning van het paradox (niet in een: wij zien het zoo, doch in de bewering: het is zoo, A=B) zou in dit geval neerkomen op de loochening van de eenheid (eenvoudigheid) Gods, in wien de eene deugd tegen de andere niet strijdt. De gelijkenis tenslotte van den landheer strijdt ook niet met den eisch: elkaar niet al te „zakelijk" behandelen. De uitbetaling van de landarbeiders, ieder met hetzelfde bedrag, was paedagogisch; ze kregen dan niet maar zakelijk een bedragje, maar ze ontvingen veel meer: in liefde werden ze onderwezen; en liefde is geen koude zakelijkheid. Wie in den wijngaard werkte, moest begrijpen, dat het mogen werken de grootste belooning is. Dat Jenkinson hier paradoxen zoekt, is, als het consequent werd doorgedacht, alleen te wijten aan miskenning van een dubbele gedachte; dat „Aufgabe", roeping (werken) ook een „Gabe" is, een voorrecht (loon krijgen); en ook: dat het loon genadeloon is. En die dubbele gedachte is ook allerminst paradoxaal: als God dienen mijn levenselement is, dan is het daarna „vanzelf sprekend", dat roeping en voorrecht, dat loon en werk samenvallen, omdat voor God werken mijn ware leven is.

Over Jenkinsons laatste opmerkingen (het leven komt uit den dood, kroon komt na kruis) kunnen we verder zwijgen. Het vorig artikel sprak hier reeds over (Haitjema en Barth).

* * *

Hoe komt het nu, zoo vraagt men als vanzelf, dat telkens weer naar de paradox gezocht wordt, terwijl toch de poging, om ze te vinden, zóó weinig oplevert?

Men kan bij zulken stand van zaken niet anders concludeeren dan dit: het paradox dringt zich aan den Schriftonderzoeker niet op, maar hij zoekt er naar. Hij wil het vinden.

Hij — dat is hier niet de Schriftonderzoeker in het algemeen, maar die van tegenwoordig. Hij meent, dat het paradox er moet zijn, en dus gaat hij op zijn ontdekkingstocht.

Hiermee is niet ontkend, dat er „waarheden" zijn, die ons dadelijk paradoxaal voorkomen; we zullen er nog over spreken. Maar terwijl een vroegere generatie, als ze op zulke „antinomieën" stuitte (b.v. verkiezing en verantwoordelijkheid, leven uit de eeuwigheid en in de actualiteit, supra- en infralapsarisme), zich inspande om tot eenheid van denken en belijden te komen en den Tweespalt in de gedachte te overwinnen, daar zijn tegenwoordig de theologen opgestaan, die tot ons zeggen: doe vooral geen moeite, om de eenheid in uw denken te grijpen, want dat is juist de grootste vergissing. Het is ziekte, zonde, ongeloof. Gij moet het „kruis" aandurven; gij moet niet bidden: „verlos ons van het paradox", doch: „breng ons er heen; want zoo alleen vinden wij de waarheid".

Hier moet een verschil in overtuiging zijn; het standpunt kan niet anders dan verschillend zijn. En naar dien achtergrond, naar dat dieper liggende, tweeërlei standpunt, zullen we hebben te zoeken, om te weten, wat wij hebben te bidden: of we het paradox naar ons toe, dan wel van ons af moeten bidden.

* * *

Wanneer we dan ook de vraag, wat er in boven aangegeven zin aan is van het „paradoxaal karakter der waarheid", nader pogen te beantwoorden uit het standpunt van de gereformeerde gedachte, dan beginnen we met de opmerking, dat het hier allereerst aankomt op de handhaving en vooropstelling van het begrip „openbaring". De gereformeerde leeft uit het openbarings-geloof. Wat hij heeft gegrepen van de waarheid, dat ontving hij slechts door openbaring. Die is een werk Gods, waardoor Hij zich kenbaar maakt[3]). Als werk Gods gaat zij dan ook alle menschenwerk vooruit; zij beheerscht, vormt, schept in wereld en kerk haar eigen organen; zij grijpt allereerst, eer zij zich grijpen laat; ze is, naar haar oorsprong gezien, transcendent; want zij komt van boven, van God, ze snijdt in ons leven in en, wanneer ze haar bizonderst spreken hooren doet, dan komt zij met een boodschap omtrent een wonder, dat „geen oog gezien, en geen oor gehoord heeft en dat in geens menschen hart opgeklommen is", maar dat God bereid heeft, dien, die Hem liefhebben (1 Cor. 2).

[3]) Anderen zeggen: God laat zich erbuur beleven. Maar het eerste is noodzakelijk voor het tweede.

Ik weet het, men zal zeggen: dat is het juist, wat in de nieuwere, paradoxen-predikende theologie weer met vreeze en beven gepredikt wordt. Men zal mij tegenwerpen, dat het vooropstellen der openbaringsgedachte juist weer een verkwikkende zegen is, dien God aan de wereld van vandaag heeft bewezen in Zijn getuigen Kierkegaard, Barth en andere predikers van de „paradoxale religie".

Zeker, het is waar. Menschen als Karl Barth hebben voor het transcendente spreken Gods weer hun oor geopend; openbarings-getuige wil Barth wezen. Hij slaat te morzel met het Woord. Hij komt op tegen alle „hoogmoedige" rationaliseering van het geloof en eischt met nadruk de erkenning, dat God een vreeselijk God is.

En toch ligt de grondfout van dezen paradoxenwerper, als ik het wel zie, in zijn standpunt tegenover de openbaring, waaraan hij tekort doet.

Barth wil alles weten van de transcendentie van den zich openbarenden God; maar hij werkt, in de praktijk, haast nooit met de immanentie van dien God, ook als Hij zich openbaart.

Dát is wel — om nu eens te beginnen met immanente kritiek — een ernstige fout, juist op het standpunt van dezen paradoxen-jager-in-geweldigheid zelf.

Want — in den stijl van Barth gesproken — dit is wel een der grootste paradoxen: dat God zoowel transcendent als immanent is: d.w.z., dat Hij niet alleen boven de wereld, vóór de geschapen wereld, onafhankelijk van die wereld is (de verticale lijn), doch ook tot die wereld ingaat, in die wereld blijft met zijn almachtige en alomtegenwoordige Energie (de horizontale lijn). Wat bij Barth paradox heet, staat hier vóór alle denken en weten, vóór alle leven en zijn vast.

En nu is het wat tragisch, dat Barth, om zijn paradoxen te vinden en zoo scherp mogelijk te accentueeren, juist dit groote, vooroptredende „paradox" heeft voorbij gezien — althans in zijn praktisch werken en denken en getuigen. Zijn paradoxale wandeling in vervaarnissen heeft den paradoxalen weg niet van den aanvang af betreden; hij is op een zijsprong van den weg áchterna op zijn zelfgekozen pad der paradoxale theologie gekomen. Hij komt tot de veelheid der paradoxen, omdat hij de voornaamste paradox voorbij gezien heeft. Hij durft het paradox overal aan — behalve in het begin, in de uitwerking der idee: „openbaring" zelf. — Hij vindt te veel paradoxen, omdat hij er te weinig vond.

Ik bedoel hiermee dit.

Wie Barth hoort redeneeren, bemerkt al spoedig, dat hij wel de openbaringsdaad Gods in verticale richting tot ons af ziet komen, maar in de praktijk niet diezelfde openbaringswerkzaamheid Gods in horizontale richting met ons mee ziet gaan; dwars over de wereld, hier in ons „platte vlak".

Ja, heusch, ons platte vlak.

O, dat platte vlak, wat heeft het al dienst moeten doen om menschen te „ergeren" voor wie Christus gestorven is, en om predikers met een schijn van recht te doen wegschelden van Gods spreekgestoelte de menschen, die Hij, de schoone Herder, daarheen vergaderd had.

Ook Barth is over het „platte vlak" van onze menschelijke overleggingen en meeningen niet te spreken. Barth ziet de dingen zóó: Gods openbaring „snijdt" onze menschelijke, aardsche, historische werkelijkheid verticaal. Dwars door den „horizontalen historiestroom" van ons menschelijk, tijdelijk, betrekkelijk denken, komt de absolute openbaring Gods in verticale richting heen.

Dus is er in de openbaring Gods, ook vólgens Barth, de aanraking van twee „vlakken", twee „werelden". Het één vlak is het bekende, de geschapen wereld, die uit haar oorspronkelijke eenheid met God is uitgevallen, de wereld des vleesches. Het platte, horizontale vlak.

Maar door dit horizontale, bekende vlak komt nu, snijdend, het verticale, onbekende vlak. Dat is de wereld van den Vader, de wereld van de oorspronkelijke, zuiver gebleven schepping, de wereld, die onder de wet der verlossing ligt. En die snij-lijn doet het paradox ons flikkeren.

Aldus Barth.

Want — wanneer die twee werelden elkander snijden, dan is dat maar.... snijden. Zie naar het kruisteeken: †. De verticale lijn (Gods) snijdt de horizontale (der menschen); dat is een ontmoeting. Maar zoodra die twee lijnen elkaar ontmoet hebben, scheiden ze zich ook weêr van elkander af. En dat is de ellende; dát is de groote ketterij; dát is — als het er op aankomt, de „hybris", de hoogmoed, van Barth.

Ik spreek van „hoogmoed", bij hem ook. Zijn eigen woorden geef ik hem terug, al is het onder volle erkenning, dat het niet zijn bedoelen, maar zijn resultaat betreft.

Want „hoogmoed" is voor wie de Schrift als gereformeerde leest, dit: dat men niet aanneemt, wat God ons geeft. Barth „is die man". Want het is niet waar, dat de aanraking der openbaring Gods enkel als een snijpunt te zien is.

God, ook als Openbaringsgod, is transcendent, maar eveneens immanent. Hij komt niet slechts van boven af naar ons toe, maar gaat ook met ons mee. De openbaring is niet slechts een voortdurend zich repeteerend insnijden in ons horizontale vlak, doch ze is ook een geduldig met ons meegaan. Barth heeft een prachtig gereformeerd studievak „vermoord": ik bedoel: de historia revelationis, de GESCHIEDENIS der (bizondere) godsopenbaring. En onze nieuwere „reformatoren", die met zijn begrip van „hybris" (hoogmoed) eigen kerkleden willen doodslaan en de reformatie der kerken willen ter hand nemen, mogen wel eens bedenken, dat hoogmoed is: het verkleinen van de genade Gods; en dat „reformatie" van het gereformeerde leven niet is: de schrapping van een apart studievak der theologische encyclopaedie — zoo maar met enkele Barthianismen.

Men moet hier zoo scherp mogelijk tegen Barth en ook Haitjema positie kiezen; want zij tasten den gereformeerden rijkdom aan — in naam der ware gereformeerdheid.

Barth zegt: — en ik citeer voor het gemak van den lezer het boek van Prof. Haitjema:

> „Dat punt der snij-lijn zelf heeft echter, evenmin als het heele onbekende vlak, waarvan het de aanwezigheid aankondigt, in 't geheel geen uitgestrektheid op het ons bekende vlak. De uitstralingen (van dat punt), of beter nog de ontzagwekkende inslag-trechter en galen (Hohlräume), waardoor dat punt zich merkbaar toont binnen de grenzen der historische aanschouwelijkheid, zijn,... niet de andere wereld, die in Jezus onze wereld aanraakt. En in zooverre deze onze wereld in Jezus door de andere wereld wordt aangeraakt, houdt ze op historisch, tijdelijk, „dieslich", onmiddellijk aanschouwelijk te zijn."

Dit is wel een sprekend citaat. Het is met vele andere te vermenigvuldigen. „Jezus als den Christus is het ons onbekende vlak, dat het ons bekende loodrecht van boven doorsnijdt", zoo lezen we ook.

En in de opstanding van den mensch tot Gods leven, is de aanraking al evenmin duurzaam; het „punt" is er, maar de lijn der voortgaande gemeenschap niet. „In de opstanding", zoo lezen we,

> „in de opstanding raakt de nieuwe wereld des Heiligen Geestes de oude wereld des vleesches aan. Maar zij raakt deze, zooals de raaklijn een cirkel, zonder haar te raken, en juist daar zij haar niet raakt, raakt zij haar als begrenzing, als nieuwe wereld."

Voor Barth is dus de openbaring altijd snijding, aanraking. Ieder begrijpt, dat het paradoxaal karakter der waarheid hier noodwendig gegeven is. Uitroepteekens worden vraagteekens, en omgekeerd. Ik zie mijn God en Zijn eeuwige werkelijkheid maar in momenten; en zoodra ik ontdekt heb en gevonden, ben ik tegelijk weer aan het verliezen van mijn gewonnen geestelijk bezit. Wat de garantie der waarheid is, is ook haar critiek. Ik moet gebroken worden, niet maar eens, maar altijd weer. Anders ben ik de hoogmoedige, mijn „hybris" is mijn oordeel; het is hoogmoedig God in te halen, God en de waarheid, in mijn platte vlak. God komt incognito; het geloof ontziet dit incognito. Geloof is Waagstuk; het is „das bewegte Verharren in der Negation". De schematiek van het denken, vooral van het godsdienstig denken, moet als vervloekte hoogmoed worden verworpen. Men moet niet, hoogmoedig, zeggen: zoo is het, en anders niet (óf-óf), maar: zóó is het, en het is óók anders (èn-èn).

* * *

Nu zegt men wel: Barth valt den mensch aan, maar niet God; hij breekt den hoogmoed van het ongeloof en niet de waarheid van het geloof.

Maar zoo staat de kwestie niet.

Met alle waardeering voor wat Barth in zijn omgeving beteekende, met volle erkenning, dat hij tegenover de geestelijke erotiek, tegenover de heiligverklaring van de biologische, pathetische, erotische elementen van den hoogmoedigen mensch zeer veel goeds gezegd heeft[4]), en dat hij het vraagstuk van het paradox in de religie pas scherp gesteld heeft, — moet het toch gezegd worden: hij tast niet alleen den hoogmoed van den mensch, maar ook de neerbuigende liefde van God aan. Want God heeft niet alleen bliksemslagen te werpen, die in de horizontale wereld inslaan; Hij gaat ook met wolk- en vuurkolom mèt ons de horizontale kronkelwegen van woestijnen door, en rekent met het milieu, waarin wij leven, de draagkracht van ziel en zinnen. Hij geeft niet maar insnijdingen, doch breekt zich een baan, waarop Hij met ons gaat. Niet punten, maar lijnen heeft Hij liefgehad. Dat is te zeggen: er is meer dan snijlijn en snijpunt; God heeft het platte vlak aangenomen van boven af; wie het loochent, of er tegen toornt (ook in 1926 op antisynodale meetings), die is de hoogmoedige tegen Hem, al weet hij het niet.

De openbaring heeft haar geschiedenis; en deze weer haar „bedeelingen". Godsopenbaring

[4]) Max Strauch, Die Theologie Karl Barths, 2e Aufl. München, Kaiser, 2—48.

springt niet over een „doodslijn" heen, maar breekt den dood in het veld zijner heerschappij; en de leugen en den waan desgelijks. Er is meer dan een weg Gods naar den mensch toe; er is ook een weg Gods met den mensch mee. Barth meent, dat hij het „wonder" weer stelt; dat het wonder weer redt. Het is niet waar. Evenals hij straks paradoxen bleek te winnen, omdat hij ze, als 't er op aankomt, ongebruikt liet, zoo zeggen we nu: hij redt het wonder uit het huis der schematiseerende theologen, omdat hij het er niet gezien heeft. Want als Gods openbaringsweg met ons meegaat, en als wij in ons „platte vlak" Hem kennen door en naar de openbaring, dan is het gewone een wonder en het wonder het gewone. In zijn alledaagsche werk van „de horizontale" vlakte kan — Dr de Hartog zei het eens — een putjesschepper medearbeider Gods zijn. Noem den theoloog putjesschepper; maar zeg niet, dat hij zijn beschouwing over God en Gods werk geen plaats aanwijzen mag in zijn horizontale lijn. In beginsel komt dat neer op de loochening van de eenheid van geschiedenis en eeuwigheid in den raad, het besluit, den wil van God.

Barth heeft het over den mensch, die loodrecht van de waarheid doorsneden is.

Kuyper heeft — en juist in dagen van worsteling, gelijk hij zelf zei — een preek gehouden over „geworteld" en „gegrond".

Dat is een staan, een vastgegroeid zijn (niet momenteel, doch duurzaam) in een horizontaal vlak. Doch de planting is van boven; de levenskracht is uit God; en van oogenblik tot oogenblik is er de „almachtige en alomtegenwoordige kracht" die onderhoudt alle planting Gods.

De paradoxen-wellust, zoo gevoed, is een roof, gepleegd aan de consequente prediking der barmhartigheid Gods. Die barmhartigheid is niet alleen in het object der openbaring, doch ook in feit en wijze van haar mededeeling. Snijpunten zijn van den Grooten Ongeduldige. Maar lijnen zijn getrokken door het groote Geduld van God, die met de menschen optrekt, uit schemer tot vollen middag toe; en die profeteert onder Israël door den „Engel zijns aangezichts"; dien Engel, die niet maar flikkeringen geeft van verticale schijnen in den droom, dien Barth tot dag-orde verheffen wil (de Jakobsladder), doch die ook vóór ons beontrekt en zijn openbaring geeft niet alleen voor, doch ook naar (de bevatting van) den mensch — transcendent en immanent — van oude tijden aan.

K. S.

UIT DE SCHRIFT.

Geene verdoemenis — voor wie?

Rom. 8:1.

II.

Er is geene verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn.

Dat heeft Paulus met klem betoogd.

Maar hij voegt er nog iets bij.

En daarvan mogen we ons wel ernstig rekenschap geven, opdat we niet valschelijk gerust zouden zijn en op een droggrond ons zouden verlaten.

In Christus Jezus te zijn, dat is het één noodige, het onmisbare, zullen we kunnen roemen in de verlossing van de verdoemenis.

Maar dan moet de waarheid daarvan ook blijken uit de vrucht.

Die niet naar het vleesch wandelen maar naar den Geest.

Dat is de vrucht van bekeering en heiligmaking.

Er is verschil tusschen inzijn in Christus en wandelen.

Inzijn, dat is onze levensgemeenschap.

Wandelen, dat is onze levensopenbaring.

En als we nu inzijn in Christus dan zal ook volgen een wandelen door Zijn Geest.

Want het is onmogelijk, dat wie Christus door een oprecht geloof ingeplant zijn, niet zouden voortbrengen vruchten der dankbaarheid.

Paulus noemt dit in den vorm van een tegenstelling.

Zij, die in Christus zijn, wandelen niet naar het vleesch maar naar den Geest.

Wanneer de apostel vleesch en Geest zoo naast en tegenover elkander stelt, dan verstaat hij onder vleesch onze menschelijke natuur, gelijk zij door de zonde wordt beheerscht en door de begeerlijkheid wordt geleid.

Ons eigen ik, onze eer, onze naam, onze begeerte staat dan in het centrum.

Ons goeddunken is dan richtsnoer en om Gods Naam, Zijn eer, Zijn wil en wet bekommeren we ons dan niet.

Wandelen naar het vleesch is dus een levensopenbaring naar het goeddunken van ons hart.

Terwijl de Geest, de Heilige Geest immers is de verwekker van het nieuwe levensbeginsel, door Wien we leeren wandelen in godsvrucht en heiligheid des levens, gedragen door de bede: Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal?

Nu is het wel van ernstige beteekenis, dat Paulus die beide samenvoegt: het inzijn in Christus en het wandelen naar den Geest.

Hoe wordt hier de antinomiaansche dwaling, die ons zoo licht verstrikt houdt, bij den wortel afgesneden.

Hoe wordt hier ons afgerukt het roemen in genade met den mond, wanneer de vrucht des Geestes wordt gemist.

Wij kennen ze wel, die zoo goed en schijnbaar zoo gezalfd over hun verlossing en hun overbrenging tot Christus kunnen spreken, die van hun inzijn in Christus openlijk getuigen en roemen in hun rechtvaardiging, maar die in het leven zoo schrikkelijk teleurstellen en van een wandelen naar den Geest niet de kenmerken vertoonen.

Paulus stelt hier zeker niet de volmaaktheid als eisch, al grijpt hij er in zijn leven naar als ideaal.

En hij weet heel goed, dat juist zij, die begeeren te wandelen naar den Geest, zoo ernstig en blijvend te kampen hebben met het vleesch.

Paulus zelf heeft van zijn levensworsteling — ook een strijd tusschen vleesch en Geest — in Rom. 7 ons verhaald.

En daaruit blijkt wel, dat iemand, die zeggen kan: ik danke God, door Jezus Christus onzen Heere, toch niet boven dien strijd verheven is.

Het geloofsleven is een worsteling. Een luctor et emergo.

Een onderliggen en een worstelend ontkomen.

En die strijd is juist het bewijs, dat wij in Christus Jezus zijn.

Waar de gemeenschap met Christus gelegd is door den Heiligen Geest, wordt deze worsteling tusschen vleesch en Geest geboren.

Wanneer de Geest des Heeren ons levend maakt en ons brengt tot Christus, dan ontbrandt eerst de strijd tegen de wet der zonde en des vleesches, die in onze leden woont.

Daarom mogen wij ons met Paulus' roeptaal niet geruststellen indien wij vreemd zijn aan dezen strijd.

Wij mogen niet van elkander scheiden het inzijn in Christus, en het wandelen naar den Geest, vooral ook hierin uitkomend, dat wij strijden met een goede conscientie tegen de wet des vleesches.

De verdoemenis ligt op ons en de toorn Gods blijft op ons, zoo wij wèl zouden roemen in hooge dingen maar deze vrucht der genade zouden missen.

Want zonder heiligmaking zal niemand den Heere zien.

Maar welgelukzalig wie wèl slechts met schuchterheid maar toch in oprechtheid belijden mag niets hoogers te willen dan in Christus gevonden te worden en wie daarbij met een goed geweten en afhankelijk van zijn God er naar staat, om aller zonden vijand te zijn en in nieuwigheid des levens te wandelen. Want immers dezen worden door Gods Geest geleid.

En zoo zijn ze Gods kinderen.

Voor hen is er geene verdoemenis.

J. G. KUNST.

KERKELIJK LEVEN.

Synode-Indrukken.

XXVIII.

Het onbegrijpelijke geval.

Het geval-Ds Van Duin wordt steeds meer een onbegrijpelijk geval.

Het zou niet hebben gebaat, indien hij wederom ter Synode ware verschenen.

Waarschijnlijk zou dat het inzicht slechts hebben vertroebeld.

De beide malen, dat hij vroeger zich ter Synode verantwoordde, geven maar al te zeer reden om dit te vreezen.

Indertijd hebben wij daarvan geen scherpe indrukken gegeven, omdat de Synode met hem in Comité-generaal handelde.

Maar in den brief aan de Synode, die haar niet bereikte en die denzelfden dag door bemiddeling van het Persbureau Vaz Dias aan verschillende bladen, waaronder ook het onze, werd toegezonden, heeft hijzelf daaromtrent een en ander gepubliceerd.

Binnen het kader van die publiciteit wenschen wij ons te houden, wanneer wij hierover eenige nadere indrukken schrijven.

Ds Van Duin heeft volkomen gelijk als hij zegt, dat hij in de vergadering der Synode had uitgesproken, dat hij de vier bekende bijzonderheden uit Gen. 2 en 3 niet aanvaardde als eisch van Gods woord.

Wat de beide Paradijsboomen betreft hield hij er persoonlijk het meest toe over de zinnelijke waarneembaarheid daarvan aan te nemen, maar wat de slang en haar spreken aangaat neigde hij meer naar den anderen kant.

Dat viel ons, die niet de behandeling van de zaak-Van Duin op de classis Haarlem hadden bijgewoond, koud op het lijf.

Wij hadden niet gedacht, dat hij zoover van huis was.

Wij meenden, dat zijn bezwaar uitsluitend gold de slang en haar spreken.

Een commissie werd benoemd om in meer intiem onderhoud met Ds Van Duin te handelen.

Als resultaat kon deze commissie een verklaring overleggen, welke hoop gaf, dat hij tenminste de beide Paradijsboomen aan de disputabiliteit ontrok, ofschoon deze verklaring niet overduidelijk was.

Op zijn verzoek werd Ds Van Duin ongeveer een week later weer ter Synode ontvangen.

Wij mogen op wat daar door hem werd gesproken, hier niet diep ingaan.

Alleen mogen wij als onzen indruk wel mededeelen, dat onze hoop geringer werd.

Dezelfde commissie, aan wie thans Prof. Kuyper werd toegevoegd, werd aangewezen om nogmaals te pogen Ds Van Duin tot andere gedachten te brengen.

Tot groote en blijde verrassing kwam deze na uren saamsprekens met de boodschap terug, dat Ds Van Duin de verklaring had afgelegd, welks aan onze lezers bekend is en welke hierop neerkwam, dat hij voor zich persoonlijk de zinnelijke waarneembaarheid van de beide Paradijsboomen aanvaardde, deze in zijn ambtelijken arbeid zou leeren „ook als zijnde in dezen de eenige leer der Gereformeerde Kerken", maar dat hij een bezwaar hield tegen de „letterlijke opvatting" van de slang en haar spreken, doch „in afwachting van de beslissing der Generale Synode inzake het desbetreffende bezwaar tot op dien tijd alleen de letterlijke opvatting (zou) voordragen."

De Synode kon tot geen andere slotsom komen dan dat het haar Deputaten gelukt was hem van de onhoudbaarheid van zijn standpunt inzake de Paradijsboomen te overtuigen en dat hij nu in hetzelfde geval verkeerde als Ds van Leeuwen, die ondanks zijn gravamen betreffende de slang en haar spreken, nog steeds in aktieven dienst stond.

Gezien deze verandering ten gunste bij Ds Van Duin, besloot de Generale Synode aan de Classis Haarlem te adviseeren de schorsing op te heffen.

De Classis volgde dit advies.

Doch aanstonds rezen moeilijkheden.

En men zal er zich over verwonderd hebben, dat dezelfde Classis daarna besloot de effectueering van de opheffing der schorsing uit te stellen totdat de Synode in deze zaak een beslissing zou hebben genomen.

Blijkbaar was de situatie zóó moeilijk geworden, dat men zich door iets, wat op 't eerste gezicht veel van een spitsvondigheid weg heeft, eruit moest redden.

Toen de Deputaten der Generale Synode in publieke Synodale zitting verslag deden van hun handelingen, werd echter het geheimzinnige opgeklaard.

Na zijn terugkomst van de Synode had Ds Van Duin aan zijn kerkeraad verklaard, dat hij in geen enkel opzicht veranderd was.

Hij stond er nog precies voor als vroeger.

Men mocht uit zijn schriftelijke verklaring niet lezen, dat hij de „letterlijke opvatting" van de Paradijsboomen aanvaardde als eisch van Gods Woord, enz.

Met smartelijke verwondering werd dit door de Synode vernomen.

Het standpunt van Ds Van Duin is geheel onbegrijpelijk geworden.

Hij aanvaardt de „letterlijke opvatting" van de beide Paradijsboomen, maar niet op grond van Gods Woord. Hoe dan? Is de eenige grond voor ons geloof niet de Heilige Schrift?

Hij wil die „letterlijke opvatting" ook leeren „ook als zijnde in dezen de eenige leer der Gereformeerde Kerken." Maar mogen de Gereformeerde Kerken iets leeren, dat niet op Gods Woord gegrond is? Hebben onze Gereformeerde vaderen er niet altijd tegen gestreden, dat men iets zou aannemen en leeren, enkel en alleen omdat de kerk het leert? Stemmen wij niet juist met onze belijdenis in, omdat zij op de Schrift is gefundeerd?

Wij zouden deze vragen kunnen vermeerderen.

Het heele geval wordt ons des te duisterder naarmate wij meer pogen het ons in te denken.

Aan de oprechtheid van Ds Van Duin twijfelen wij niet.

Men mag hem niet de bedoeling toedichten, dat hij de Synode om den tuin heeft willen leiden.

Zelfs de feiten weerspreken dat.

Immers zou hij dan niet dadelijk daarop aan zijn kerkeraad te kennen hebben gegeven, dat zijn zienswijze dezelfde was gebleven.

Van een proeve tot verklaring van dit psychologisch raadsel wenschen wij ons te onthouden.

Als één man betreurde de Synode het, dat deze zaak zulk een wending genomen had.

Er bleef echter niets anders over voor de Synode dan aan de Classis Haarlem te adviseeren Ds Van Duin opnieuw te schorsen.

Wij hebben met Ds Van Duin te doen.

Het is voor hem een lijdensgeschiedenis.

Maar de Synode kon niet anders.

Dit valt er voor onze kerkelijke vergaderingen uit te leeren, dat het gewenscht is geen verklaringen door den bezwaarde zelf te laten opstellen, maar hem een verklaring ter onderteekening voor te leggen.

Dat geeft den besten waarborg voor goed begrijpen.

Nog een raadsel.

Wat wij hierboven schreven was voor het vorige nummer bestemd en bleef met enkele andere stukken uit „Kerkelijk Leven" overstaan.

Wij merken dit op in verband met een brief, welken wij dezer dagen van Ds v. D. ter opname in ons blad ontvingen.